

Kiusaaminen ja fyysinen väkivalta kouluissa

Sivistysvaliokunta, julkinen keskustelutilaisuus 21.10.2020 (O 64/2020 vp)

Tänä syksynä otsikoihin on jälleen noussut kouluissa tapahtuva kiusaaminen ja väkivalta. Jokainen tapaus on liikaa ja jokaisen tapauksen taustalla on epäonnistuminen kiusaamisen ja väkivallan ehkäisyssä ja puuttumisessa. Vakavat tapaukset päätyvät herkästi otsikoihin ja mielipidepalstoille. Väkivallan vastainen työ on kuitenkin osa päivittäistä kouluarkea ja keskustelua aiheesta on käytävä myös lööppien välissä.

Kiusaamista, epäasiallista käytöstä ja väkivaltaa ehkäistään kouluissa tukemalla lapsia ja nuoria sosiaalisten taitojen kartuttamisessa sekä rakentamalla hyvää ryhmähenkeä ja yhteisöllisyyttä. Jokaisen lapsen, nuoren, henkilökuntaan kuuluvan ja vanhemman tulisi kokea, että on osa kouluyhteisöä, hyväksytty omana itsenään ja turvassa. Hyvän kouluyhteisön rakentaminen on jokaisen koulun aikuisen, lapsen, nuoren ja vanhemman tehtävä.

Hyvä kouluyhteisö ei kuitenkaan rakennu itsestään, sen eteen tarvitaan tekoja. Toimintakulttuurin kehittämistä ohjaavat periaatteet on kirjattu perusopetuksen opetussuunnitelman perusteisiin. Kouluilla täytyy olla osana koulukohtaista oppilashuoltosuunnitelmaa suunnitelma oppilaiden suojaamiseksi väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä. Epäasiallista käytöstä, kiusaamista ja väkivaltaa ehkäisevän toimintakulttuurin rakentaminen on jokaisen koulun aikuisen vastuulla.

Velvollisuus puuttua

Koulussa jokaisen aikuisen velvollisuus on puuttua havaitsemaansa epäasialliseen käytökseen, kiusaamiseen ja väkivaltaan. Kenelläkään koulun aikuisella ei ole lupa katsoa pois. Lapsia ja nuoria täytyy rohkaista ottamaan näkemänsä tai kohtaamansa epäasiallinen käytös tai kiusaaminen puheeksi aikuisten kanssa. Kertomiseen ja puheeksi ottamiseen täytyy olla erilaisia kanavia ja keinoja. Aikuisten tulee omalla toiminnallaan osoittaa, että kertominen kannattaa. Lasten ja nuorten täytyy voida luottaa siihen, että aikuiset kuuntelevat ja puuttuvat. Koulussa täytyy olla riittävästi aikuisia, joiden kanssa on turvallista keskustella ja ratkaista konflikteja.

Pitkittyneet kiusaamistilanteet ratkaistava

Jokaisen koulun velvollisuus on huolehtia siitä, että väärinkohtelu ei pääse pitkittymään. Väkivaltaan on aina puututtava ja siitä täytyy ilmoittaa poliisille. Pitkittyneissä kiusaamistilanteissa tai epäasiallisen toimintakulttuurin synnyttyä koulun aikuiset ja muut viranomaiset eivät voi jäädä pallottelemaan vastuuta. Rehtorin, johtajan tai opetuksen järjestäjän täytyy ottaa johto käsiinsä ja suunnitella hyvässä yhteistyössä muiden tahojen kanssa tarvittavat toimenpiteet, jotta toimintakulttuuri muuttuu ja jotta pitkittyneet kiusaamistilanteet saadaan ratkaistua. Koulun on myös seurattava, että väärinkohtelu loppuu ja että kaikki tilanteessa mukana olleet saavat tarvittavaa tukea.

Yhteistyö kotien kanssa

Kodit on otettava mukaan koulun toimintakulttuurin rakentamiseen sekä kiusaamisen, epäasiallisen käytöksen ja väkivallan ehkäisyyn. Vanhemmat täytyy sitouttaa koulun toimintakulttuurin rakentamiseen ja heidän täytyy tietää, miten epäasialliseen käytökseen ja kiusaamiseen puututaan. Vanhempien tulee voida esittää huolensa matalalla kynnyksellä ja luottamuksella koulun henkilökunnalle. Vanhempien huoli lasten ja nuorten yhteisössä näkyvistä ilmiöistä on otettava vakavasti. Vanhemmat täytyy kutsua yhteisen pöydän ääreen etsimään ratkaisuja.

Vanhempien on oltava tiiviisti mukana yhteisöllisessä oppilashuoltotyössä. Myös vanhempaintoiminta on hyvä valjastaa edistämään kouluhyvinvointia ja turvallisuutta. Tiivis kodin ja koulun yhteistyö tukee vanhemmuutta ja antaa myös vanhemmille keinoja puuttua väärinkohteluun.

Avainsanoina vuorovaikutus, dialogi, osallisuus ja yhteistyö

Koulun johdon ei tule jäädä vaikeissa tilanteissa yksin. Tiivis vuorovaikutus ja dialogi lasten ja nuorten sekä heidän vanhempiensa kanssa edistää ratkaisujen löytymistä. Moniammatillinen yhteistyö auttaa näkemään laajempia kokonaisuuksia ja löytämään tukea niin yksilöille kuin koko yhteisöllekin. Epäasiallisen käytöksen, kiusaamisen ja väkivallan ehkäisy on yhteistyötä, johon myös opetuksen järjestäjän on sitouduttava.

Kaikessa selvittelytyössä on ensiarvoisen tärkeää säilyttää empaattinen ja kunnioittava asenne kaikkia lapsia ja myös vanhempia kohtaan. Jokaisella lapsella on oikeus ja tarve tulla kuulluksi ja nähdyksi sekä hyväksytyksi yhteisöön, vaikka epäasiallista käyttäytymistä ei sallitakaan. Pinnallisten syiden ja tapahtumien lisäksi tulee selvittää, mitä tunteita ja tarpeita ongelmien taustalla on. Esimerkiksi arvostuksen ja joukkoon kuulumisen tarve ovat yleisiä tarpeita väärinkohtelun taustalla. Seuraamusten ohella tarvitaan myös jokaisessa lapsessa ja nuoressa olevan hyvän vahvistamista, tunnetaitojen opettelua varhaiskasvatuksesta alkaen, sekä ratkaisujen miettimistä yhdessä lasten ja vanhempien kanssa.

Tehdyt kehittämissesitykset käytäntöön

Opetus- ja kulttuuriministeriön asettama työryhmä käsitteli vuosina 2016–2018 laajasti kiusaamisen ehkäisyä ja koulurauhaa. Työryhmä teki loppuraportissaan (OKM:n julkaisuja 2018:16) 24 kehittämissesitystä kiusaamisen ehkäisemiseksi sekä työrauhan edistämiseksi. Suomen Vanhempainliitto toivoo, että työryhmän esitykset otetaan pohjaksi, kun kiusaamisen ja väkivallan ehkäisyyn liittyviä toimenpiteitä jatkossa suunnitellaan.

Helsingissä 19.10.2020

Suomen Vanhempainliitto ry, Finlands Föräldraförbund rf

Ulla Siimes
Toiminnanjohtaja

Tuija Metso
Erityisasiantuntija